

Santiago Rusiñol i l'Institut d'Estudis Catalans. Eugeni d'Ors, Pompeu Fabra i l'edició de l'*Obra completa de Santiago Rusiñol*

1. XARAU VERSUS XÈNIUS, RUSIÑOL AMB POMPEU FABRA

L'escriptor que cuida massa l'estil és que té poques coses a dir,
i aquell que no el cuida gens, més valdria que no les digués.

Santiago RUSIÑOL, *Màximes i mals pensaments*, xxxviii

És sabut que Santiago Rusiñol va ser un declarat antiorsista. Ho va ser amb fonament de causa, perquè la irresistible ascensió d'Eugeni d'Ors i l'entronització de Xènius van comportar l'intent de bandejament de l'artista del panorama artístic del país i el seu destronament com a líder de la modernitat de fi de segle. En aquest context hi va contribuir el gir personal i estètic de Rusiñol. L'extrema gravetat de l'artista el març de 1899 el va conduir a una estricta cura de desmorfinització a la clínica del doctor Albert Sollier de París¹ i va comportar la dita «reconciliació familiar», és a dir, la presència de la muller, Lluïsa Denís, i la filla, Maria, al capçal del llit del malalt del qual, des d'aquell dia, no es van separar mai més. El gir estètic no és degut, però, a les circumstàncies personals de l'artista sinó a l'exhauriment del llenguatge plàstic i literari del simbolisme i a la recerca que emprèn d'un nou llenguatge que, en pintura, es tradueix en una nova visió del paisatgisme palesa en l'obra realitzada a Mallorca entre 1901 i 1903 i que inicia el llarg període de pintura de jardins, acomplert fins al 1931 en diversos cicles pictòrics. Quan el 1903 Rusiñol publica *Jardins d'Espanya*, el darrer gran llibre del modernisme empeltat del regeneracionisme amb el qual a partir de 1898 proclama

1. Vinyet PANYELLA, *Santiago Rusiñol, el caminant de la terra*, Barcelona, Edicions 62, 2003, p. 314 i s.

l'art com a via de regeneració espiritual, marca el final d'etapa, definitiva, del Modernisme català.

És llavors quan va entrant en escena Eugeni d'Ors. Atent a «les palpitations del temps», primer des d'*El Poble Català* i des de 1906 a *La Veu de Catalunya*, inicia una via d'autoafirmació intel·lectual atorgant nom al nou corrent estètic del Noucentisme. Entre una inicial indefinició plàstica i la marcada diferència amb els trets del simbolisme, juntament amb la progressiva intervenció política en el medi cultural per part de la Lliga i la subsegüent complicitat d'una part del medi intel·lectual, Xènius inicia el repartiment de patents de modernitat entre els artistes i els escriptors. O s'era noucentista o no s'era res. Rusiñol, amb tot el pes del lideratge exercit al llarg de la darrera dècada del segle XIX en el medi cultural, plàstic i literari, era un dels principals enemics a batre, és a dir, a neutralitzar per tot el que encarnava. Tant Octavi de Romeu com Xènius negligeixen Rusiñol fins a l'extrem que en tot el *Glosari* el nom de l'artista hi surt escassíssimes vegades o hi és citat de forma el·líptica o implícita perquè negant el nom se'n nega la presència.²

L'ocultació de Rusiñol per part de Xènius és tan severa que, l'exposició de l'artista a París el 1906 a la Sala Victor Petit, compartida amb l'escultor Gustave Violet, no mereix més que un esment a la corresponsalia parisenca de Xènius, per contrast amb els elogis que li dedica la premsa del moment.³ Pocs mesos més tard, en canvi, li dedica un atac amb ferotge ironia des del *Glosari* fent forat en la seva coneguda capacitat de no passar desapercebut:

Ara bé, a Valldemossa hi havia ademés d'en Maura un altre home del qui, com dels demés homes, se n'opinarà el que es vulga, però que no es pot negar que existeix, existeix en el sentit fort de la paraula. Ja ho crec, que existeix! Mos lectors hauran comprès que aludeixo a en Santiago Rusiñol. Figureu-vos els pams de terreno de Valldemossa i la migradeta vida de Valldemossa i imagineu-vos allí al mig a en Rusiñol i l'alçària d'en Rusiñol, i les bromes d'en Rusiñol, i les lectures d'en Rusiñol. Això ocuparà una mica de lloc, ¿oi? Això s'hi coneixerà tanmateix, ¿oi? Doncs l'Azorín, curiós, no hi ha reparat. Ha escrit un rengle de correspondències en què, amb malgasto de detalls, ha inventariat tot aquell racó de món i totes les persones que hi viuen, i els gossos de les persones, i les puces dels gossos de les persones... i no ha tingut una paraula per a en Rusiñol.⁴

En altres passatges del *Glosari* Xènius insisteix en la caracterització d'un Rusiñol ben apositat a manera de sinònim de mancat d'inquietuds —«Rusiñol és

2. Margarida Casacuberta s'ha referit a les relacions entre Rusiñol i D'Ors, Xènius i Xarau, en diversos estudis.

3. Thiebault-Sisson a *Le Temps*, entre altres.

4. Eugeni d'ORS, «Òptica», *Glosari 1906-1907*, edició i presentació de Xavier Pla, anotació de Jordi Albertí, Barcelona, Quaderns Crema, 1996, coh. «Obra Catalana d'Eugeni d'Ors», II, p. 258.

un senyor acomodat»—; de personatge omnipresent en tots els saraus i esdeveniments, com els dels missatges de caràcter públic —«[...] missatge a n'en Rusiñol quan l'estrena de L'Hèroe [...]»—,⁵ i fins i tot satiritza el seu físic comparant-lo amb el d'un rei asiàtic —«Té un suau rostre, una mica semblant a lo que seria el d'en Santiago Rusiñol si s'afeïtes».⁶

No és gens estrany que Rusiñol s'hi torni amb les mateixes armes: una ironia profunda fins a vorejar el sarcasme dirigida a la línia de flotació de Xènius parodiant-ne el nom, el títol de la secció més emblemàtica de *La Veu de Catalunya* i, en alguns moments, l'estil. La secció fixa amb què debuta a les pàgines de *L'Esquella de la Torratxa* signada per Xarau omple moltes i moltes pàgines entre 1907 i 1925 i el *Glosari* d'en Xarau a *L'Esquella* té més durada que el de Xènius a *La Veu de Catalunya*.

Rusiñol no va ser tan antinoucentista com antiorsista. L'enfrontament dialèctic amb Xènius era el de qui encarnava tots aquells que el Pantarca havia ridiculitzat, negligit, apartat o silenciats i que es trobaven a les antípodes no tant dels principis que tan emfàticament preconitzava sinó de la manera com els predicava i els exercia. La publicació de *L'Almanac dels Noucentistes* (1911) va ser rebuda amb sornegueria des de les pàgines de *L'Esquella de la Torratxa*, però va ser Rusiñol qui, a través del seu *Glosari*, es va acarnissar amb la poètica classicista i arbitrària en un poema on triomfen el sarcasme, el populisme i la barrila titulada «Al bacallà. Oda clàssica», tot un embat contra la poesia de Josep Carner, de Guerau de Liost i de l'aristocràcia de l'esperit de Xènius:

Peix auster! Peix ideal! Peix noucentista!
En el pòrtic mateix de la Quaresma
et saluda un *gourmet* i un *humanista*
que admira el bé que fas perquè el fas d'esma.
Oh Mut! Oh Bacallà!... Per tu les glòries
de totes les victòries!
No hi ha pas, ni en la Flora ni en la Fauna
tall comparable, en exquisida essència,
a un morro ben molsut en una llauna
amb aquell suquet ros picat d'ardència
o a una penca bullida
amb all i julivert ben amanida.
Jo t'endrego el perfume de mes estrofes
perquè, per mi, ets més bo que les pessees;
que amb coliflor, amb patates amb mongetes,
amb pèsols amb cigrons o amb escarxofes,
amb tot cases tant bé i tens tal substància

5. Eugeni d'Ors, «L'Universitat dels missatges», *Glosari 1906-1907*, p. 39.

6. Eugeni d'Ors, «Actualitat meravellosa», *Glosari 1906-1907*, p. 23.

que no pot mesurar-se ta importància.
 Tu ets excel·lent de totes les maneres:
 esqueixat, i fregit, i a la cassola
 i en ma taula frugal tu sol imperes
 amb l'esplendent auriola
 dels plats millors de les millors cuineres.
 Quan a punt de menjar-te el crostó em llesco,
 corprès d'admiració em dic de vegades:
 ¿Què foren sense tu el clàssic romesco,
 les sòbries esqueixades,
 que són ànima i cos de les fontades?...
 Ningú, ningú diria
 els mil gustos que tens, tots saborosos,
 quan te veiem allà a la Boqueria
 entre barrils de grogues arengades
 mostrant tes llenques i tos talls carnosos,
 quan en remull te posen
 les nimfes del mercat arremangades...
 Havent-hi bacallà i bacallaneres
 no és tan trista la vida com suposen
 les fames mentideres
 de filòsofs il·lustres,
 dels Schopenhauers, Kants i Zaratustres.
 ¿Glòria al peix inactual, al peix que es troba
 en les aigües d'Islàndia i Terranova,
 i, pescat i salat, emprèn el viatge
 cap a tots els racons del gran formatge!
 Tu sustentes igual el ric que el pobre,
 tu ets l'amic del senyor i del manobre,
 i, ara a la viscaïna,
 ara a tall de Provença
 no hi ha menú de taula de gent fina
 que no s'honori amb ta virtut immensa.
 El llagostí, el llenguado, el salmó, el nero,
 ¿què són al teu costat, si bé es compara?
 Un menjar presumit, vianda cara,
 peixet «papa-dinero».
 El glosador, oh Bacallà, et venera,
 que és part d'Humanitat, i considera:
 ¿que en seria de nyicris i pipioli,
 si el teu fetge gloriós no ens donés l'oli
 que ens reconstitueix i ens assegura
 la nostra miserable carnadura!⁷

7. Santiago RUSIÑOL, «Al bacallà», *L'Esquella de la Torratxa* (3 març 1911), p. 138. Text íntegre.

En tant que bastió i epicentre d'actuacions orsianes, l'Institut d'Estudis Catalans (IEC) no es va escapar d'algunes invectives iròniques del *Glosari* de Xarau. Amb tot, l'artista respectava la institució com la màxima concentració de mentalitats preclares de les quals sobreeixia saviesa. Dues de les més velles amistats de Rusiñol en formaven part i n'eren distingits i actius membres. L'un, Jaume Massó i Torrents, va ser un dels amics més destacats de Rusiñol des dels dies de la revista *L'Avenç* (1881-1893). El va acollir com a col·laborador i li va publicar diversos articles. Massó va ser un dels assidus a les vetllades del Cau Ferrat de Sitges i protagonista ell mateix de la Quarta Festa Modernista, la de l'estrena de l'òpera catalana *La fada*, en tant que autor del text juntament amb Enric Morera, que hi va posar música.⁸

La coneixença entre Rusiñol i Pompeu Fabra data igualment dels dies de *L'Avenç*. Com a amic primigeni va participar en la Segona Festa Modernista. A instàncies de Rusiñol va ser el traductor de l'obra dramàtica *La intrusa* de Maurice Maeterlinck que es va representar enmig d'un gran èxit al Teatre Prado de Sitges el 1892.⁹ Des de llavors es va adherir als criteris lingüístics del grup de *L'Avenç*, cosa que li va ser criticada per un dels homes més significatius de la Renaixença com va ser el canonge Jaume Collell amb motiu de la publicació del seu primer llibre en català, *Anant pel món* (1895): «M'ha fet passar eix llibre bones estones, i lo bo del text ha arribat en certs indrets fins a fer-me oblidar —no perdonar— lo estrafalari d'exa ortografia de la gent de L'Avenç.»¹⁰

Rusiñol mai no va dubtar de l'obra de dignificació i normalitzadora del català empresa per Pompeu Fabra ni dels seus coneixements ni de la seva capacitat per portar a terme la modernització de la llengua catalana; sempre en va seguir les recomanacions amb tota naturalitat i provada eficàcia. La decidida adopció de les *Normes* de 1913 per part de Rusiñol de la forma més natural va comportar que la seva obra literària, editada fins a 1905 a la Tipografia L'Avenç, de Massó i Torrents, i des d'aquella data per Antoni López, es publicués dins dels paràmetres de la normalització fabriana i contribuís, a parer meu, a la seva acceptació i popularització. Cal imaginar el conflicte que s'hauria produït en cas contrari en un autor que va publicar un centenar de llibres i vora un miler d'articles; hauria estat un altre conflicte a afegir al dels Jocs Florals de Barcelona, on el consistori no va adoptar la normativa fabriana fins al 1934, any en què Pompeu Fabra va actuar com a president dels mantenidors com a signe de reconciliació.

El 1926 Pompeu Fabra, llavors president de la Secció Filològica de l'IEC i de l'Ateneu Barcelonès, va prendre part en l'homenatge de Catalunya a Rusiñol, ce-

8. Vinyet PANYELLA, 2003.

9. Vinyet PANYELLA, 2003, p. 164 i s.

10. Vinyet PANYELLA, *Epistolari del Cau Ferrat 1889-1930*, Sitges, Grup d'Estudis Sitgetans, 1981, p. 159.

lebrat a Sitges.¹¹ En el seu discurs evocava l'amistat i la complicitat que venien de lluny reconeixent el mestratge, l'humor, les qualitats humanes, els consells i l'actitud davant de la vida de Rusiñol, així com també les observacions que li havia fet sobre el llenguatge quan traduïa *La intrusa*:

Ens ha mogut a retre't aquest homenatge un sentiment d'admiració per la teva alta obra de pintor i de literat, un sentiment de reconeixença per la part principalíssima que has tingut en el floriment de les nostres arts i de les nostres lletres. Impossibile d'apreciar ací, en breus paraules, la teva obra pictòrica, la teva labor com a promotor o col·laborador d'innombrables manifestacions i empreses artístiques. Per una sola d'aquestes coses ja t'hauries fet digne de la nostra admiració i reconeixença; considera, doncs, com ets mereixedor d'aquest homenatge que avui venim a retre't per totes elles plegades.

I encara hi ha, entre els nostres motius d'admiració, el Rusiñol íntim, vessant a dolls en la conversa aquell humorisme tan teu que constitueix un dels encants de la major part de les teves obres literàries.

Més que enlloc en la conversa has exercit potser el teu mestratge. Jo recordo bé que, en els principis de la meua carrera, amb unes observacions que em vas fer sobre el llenguatge de la meua traducció de *La intrusa*, estrenada en aquesta benivolguda Sitges, tu m'ensenyares, el primer, a fugir de la rigidesa de les regles en què perilla de caure el gramàtic. Doncs bé, a la manera que et sóc deutor, te'n són segurament tots els que en alguna ocasió o empresa, han tingut la fortuna de ser els teus companys o els teus col·laboradors.¹²

2. LES EDICIONS DE RUSIÑOL

Les edicions de Rusiñol posen de manifest una interessant història editorial, repartida en dues grans etapes: la de les edicions realitzades pels tallers tipogràfics de L'Avenç (1894-1907) i les que van veure la llum a l'editorial d'Antoni López, des de 1906 fins al final de la vida de l'artista.¹³ Ocasionalment hi va haver d'altres editors, com *La Vanguardia*, dins de la col·lecció de llibres de regal als subscriptors, o la Fototípia Thomas, que va tenir cura de l'àlbum de *Jardins d'Espanya* (1903). Encara, al llarg dels anys vint i trenta, la proliferació d'edicions populars va comportar la publicació de reculls i obres fora de l'editorial de López, amb la consegüent autorització de l'autor i l'editor, que des de 1906 va gaudir de l'exclusiva i de totes les primícies.

11. Vinyet PANYELLA, 2003, p. 563 i s.

12. Pompeu FABRA, «Discurs d'homenatge», *La Escena Catalana*, núm. 196 (23 gener 1926).

13. Sobre les edicions de Rusiñol, veg. Vinyet PANYELLA, «Santiago Rusiñol i els llibres del Modernisme», conferència a l'Associació de Bibliòfils de Barcelona al Cercle del Liceu, 12 de desembre de 2000, a *Anuario Asociación de Bibliófilos de Barcelona 1999-2000*, Barcelona, AAB, 2001a, p. 71-116; Vinyet PANYELLA, «Les llibres modernistes. L'apport de l'Art Nouveau catalan aux arts du livre (1895-1906)», a *Association Internationale de Bibliophilie, XXII Congrès Barcelona 2001. Actes et communications*. *Transactions*, Barcelona, AIB, 2001b, p. 5-16.

Les característiques editorials de l'etapa de *L'Avenç* entren de ple en les del llibre modernista entès com un dels vessants de l'art total. Rusiñol es va lliurar amb plena complicitat al grup que publicava la revista i que, un cop tancada, va continuar com a empresa tipogràfica amb Jaume Massó i Torrents al capdavant, amb la col·laboració de Joaquim Casas-Carbó i d'Eudald Canibell. L'obra més significativa d'aquesta etapa i una de les més importants del modernisme català i hispànic des del punt de vista literari, artístic i editorial és, sense cap dubte, *Ora-cions* (1897), amb il·lustracions en color obra de Miquel Utrillo, que va tenir cura del disseny de la coberta, de seda púrpura amb el títol i la il·lustració gravades en relleu.¹⁴ Segons Eliseu Trenc-Ballester, especialista en arts gràfiques del Modernisme, *Ora-cions* representa el punt d'inflexió del llibre i el converteix en «un objecte d'emancipació moral i artística».

El 1896 Rusiñol crea el monograma que des de 1897 figura en totes les seves publicacions. El monograma és el senyal de l'autor que cal no confondre amb l'ex-libris que, en el cas de Rusiñol, li va dibuixar al cap d'uns anys Alexandre de Ri-quer. L'original del monograma de Rusiñol es conserva al Museu del Cau Ferrat i representa un ferro forjat inspirat en una de les peces del Palazzo Strozzi de Flo-rència on la figura d'un drac aguanta una paleta de pintor i una ploma d'escriptor. Aquest és el símbol que acompanya la totalitat de les edicions rusiñolianes des de 1897 fins a 1931 i, encara, més enllà.

L'editor Antoni López començà la publicació d'obres de Rusiñol el 1906 i des de 1907 ho fa de forma exclusiva. L'opció de l'autor es decanta definitivament vers les edicions de més baix cost gràcies a la confecció del llibre industrial, cosa que permet un abaratiment dels preus de venda enfront de les edicions artístiques de *L'Avenç*. Són llibres de coberta blanca o color crema, de composició senzilla, sense altre element decoratiu que les lletres del títol en color emmarcades en un re-quadre amb filet de color a l'anvers. Al revers hi figura el monograma del mateix color que el filet del requadre. No obstant això, Rusiñol va encomanar tirades en paper de fil i amb coberta de cartolina folrada d'alguns títols.

La producció literària de l'artista està formada per gairebé un centenar d'obres, que figuren ordenades a continuació per ordre cronològic de la primera edició:

1. *El sarau de llotja* (1891)
2. *Desde el Molino* (1894)
3. *Anant pel món* (1895)
4. *L'home de l'orgue. Mondleg* (1896)
5. *Impresiones de arte* (1897)

14. Vinyet PANYELLA, *Miquel Utrillo i les arts*, Sitges, Consorci del Patrimoni de Sitges, 2009, p. 32 i s.

6. *Oracions* (1897)
7. *Fulls de la vida* (1898)
8. *Els caminants de la terra. Poema en prosa* (1897)
9. *L'alegria que passa. Quadre líric en un acte* (1898)
10. *El jardí abandonat. Quadre poemàtic en un acte* (1900)
11. *Libertat! Comèdia en tres actes* (1901)
12. *Cigales i formigues* (1901)
13. *El poble gris* (1902)
14. *Els Jocs Florals de Canprosa* (1902)
15. *El malalt crònic. Comèdia en un acte* (1902)
16. *L'hèroe. Drama en tres actes* (1903)
17. *El pati blau. Idilli dramàtic en dos actes* (1903)
18. *Feminista. Monòleg* (1903)
19. *El sarau de Llotja. Monòleg* (1903)
20. *El bon caçador. Monòleg* (1903)
21. *El prestidigitador. Monòleg* (1903)
22. *Jardins d'Espanya* (1903)
23. *El místic. Drama en quatre actes* (1904)
24. *El bomber* (1904)
25. *El punxasàrries. Sainet en un acte* (1904)
26. *Ocells de fang* (1905)
27. *La nit de l'amor* (1905)
28. *La lletja. Obra en tres actes* (1905)
29. *L'escudellòmetre. Monòleg* (1905)
30. *El bon policia. Obra còmica en dos actes i cinc quadres* (1905)
31. *Els planys de Joan Gari* (1906)
32. *En «Barba-Azul». Monòleg* (1906)
33. *La cançó de sempre. Diàleg dramàtic* (1906)
34. *La bona gent. Obra en quatre actes* (1906)
35. *L'home de sa casa* (1906)
36. *L'auca del senyor Esteve* (1907)
37. *Cigales i formigues. Quadre líric en un acte* (1907)
38. *La «merienda» fraternal. Obra en un acte* (1907)
39. *La primera carta. Monòleg* (1907)
40. *La mare. Obra en quatre actes* (1907)
41. *Els savis de Vilatrista. Obra en tres actes* (1907)
42. *La llei de l'herència. Farsa en tres actes* (1908)
43. *L'hereu escampa* (1908)
44. *La intel·lectual. Comèdia en tres actes* (1909)
45. *Un bon home. Monòleg* (1909)

46. *Aucells de pas. Drama en tres actes* (1909)
47. *El redemptor* (1910)
48. *Dol d'alivio. Farsa en un acte* (1910)
49. *Cors de dona. Drama en tres actes* (1910)
50. *El titella pròdig. Comedia de putxinellis en un acte i quatre quadros* (1911)
51. *El daltabaix (Las del barranco). Comèdia en quatre actes, adaptada per Santiago Rusiñol* (1911)
52. *Del Born al Plata* (1911)
53. *El despatriat. Comedia en tres actes* (1912)
54. *El pintor de miracles. Sainet en un acte* (1912)
55. *El triomf de la carn. Quadret de costums vegetarians* (1912)
56. *La Verge del Mar. Quadro poemàtic en un acte* (1912)
57. *L'illa de la calma* (1913)
58. *L'envelat de baix. Sainet en un acte* (1914)
59. *L'homenatge. Sainet en un acte* (1914)
60. *La lepra. Sainet en un acte* (1914)
61. *L'arma. Obra guinyolesca en un acte dividit en dos quadres* (1914)
62. *El català de La Mancha* (1914)
63. *El senyor Josep falta a la dona* (1915)
64. *La dona falta al senyor Josep* (1915)
65. *El pobre viudo. Farsa en tres actes* (1916)
66. *Els naufragats. Drama en tres actes* (1917)
67. *A ca l'antiquari. Sainet en un acte* (1917)
68. *Gente bien. Sainet en un acte* (1917)
69. *L'auca del senyor Esteve. Comèdia en cinc actes i deu quadres* (1917)
70. *La niña gorda* (1917)
71. *En Josepet de Sant Celoni. Novella picaresca* (1917)
72. *En Josepet de Sant Celoni. Comedia picaresca en cinc actes i deu quadres* (1918)
73. *L'acaparador. Peça satírica en un acte* (1918)
74. *La casa de l'art. Peça en un acte* (1918)
75. «*Souper-tango*». *Obra satírica en un acte* (1918)
76. *Bataneros en comandita. Sainet de costums financers en un acte* (1918)
77. *El català de La Mancha. Tragicomèdia amb quatre actes i vuit quadres* (1919)
78. *La minyona suïcida. Mondleg* (1920)
79. *Chauffeur... al Palace!* (1924)
80. *Tenoriades. Obra en un acte* (1924)
81. *El casament de conveniència. Comèdia en tres actes* (1925)
82. *Màximes i mals pensaments* (1927)
83. *Les dues filles. Comèdia en un acte* (1928)
84. *Els analfabets. Comèdia en dos actes i tres quadros* (1928)

85. *Miss Barceloneta. Comèdia en tres actes* (1930)
86. *Graziella. Comèdia dramàtica* (1936).

A la llista de llibres publicats cal afegir-hi les traduccions fetes per Rusiñol:

87. DAUDET, Alfons. *Tartari de Tarascó*. Traducció i pròleg de Santiago Rusiñol (1906)
88. DAUDET, Alfons. *En Tartarin als Alps. Noves proeses de l'hèroe tarasconès*. Traducció de Santiago Rusiñol (1907)
89. *Port-Tarascó. Darreres aventures de l'illustre Tartarin*. Traducció per Santiago Rusiñol (1908).
90. MARTÍNEZ SIERRA, G. *La fira de Neuilly. (Sensacions frèvoles de París.)* Traduït per Santiago Rusiñol (1908).

Cal afegir-hi, igualment, una considerable part dispersa en pròlegs, discursos i articles que sumats a les obres publicades poden arribar als mil cinc-cents títols.

Rusiñol va ser un autor autènticament popular, com es dedueix de la seva prolífica producció literària. Alguns dels seus títols han depassat amb escreix la possible caducitat temporal i s'han erigit en clàssics, com *L'auca del senyor Esteve* o *L'hèroe*, entre les obres teatrals, o la mateixa *Auca* en la seva primera versió, la gran novel·la de Barcelona publicada el 1907. Les lectures escolars decretades des de la Generalitat a partir dels anys vuitanta han situat també en el medi editorial, a més de *L'auca del senyor Esteve*, *L'alegria que passa* i *El jardí abandonat* en tant que peces mestres del teatre simbolista. Hi ha hagut obres com *L'illa de la calma* que han estat objecte de nombroses traduccions i edicions i títols que per la seva casuística han estat objecte d'interès puntual, com *Del Born al Plata*, traduït al castellà i reeditat ocasionalment.

Amb tot, la major part del corpus de l'obra rusiñoliana és inaccessible al públic i cal cercar-la a les biblioteques, on no sempre es disposa de biblioteca de fons. Pel que fa a les obres completes de l'autor publicades per l'Editorial Selecta, successora de la d'Antoni López, a la col·lecció «Biblioteca Perenne», tot i que se n'han portat a terme tres edicions (1947, 1956, 1976 en dos volums), no s'aplega la totalitat de l'obra literària de Rusiñol.

3. L'EDICIÓ DE L'OBRA COMPLETA DE SANTIAGO RUSIÑOL. UN PROJECTE DE L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

El projecte *Obra completa de Santiago Rusiñol. Recopilació, edició, estudi i publicació* (OCSR) (PT2008-S0408-PANYELLA01) forma part del Segon Pla Trienal de Recerca de l'IEC (2PTR 2008-2010).

L'accés obert en versió digital des del lloc web de l'IEC, contribució al sistema literari i difusió en tots tipus de suport són els aspectes clau que el configuren. Els seus objectius són:

1. La recuperació íntegra de l'obra literària de Santiago Rusiñol (1861-1931) per fer-la accessible i publicar-la en edició normalitzada, acompanyada dels corresponents estudis introductoris i sistema de referències.

2. La ressitució de Santiago Rusiñol en la historiografia literària i cultural de caràcter interdisciplinari dels Països Catalans, especialment pel que fa al sistema literari català.

3. La reivindicació del seu paper capdavanter i de la influència que va exercir en el Modernisme català i hispànic.

4. La difusió i coneixement de l'obra de Rusiñol per mitjà d'estudis, edicions i traduccions en tot tipus de suport, preferentment en edició digital.

L'origen del projecte es remunta al 2007, al moment de la convocatòria del segon programa triennal de recerca de l'IEC. És presentat per Vinyet Panyella com a directora, presentat prèviament a August Bover, president de la Societat Catalana de Llengua i Literatura (SCLL), que és l'àmbit des del qual es porta a terme, amb la voluntat d'enquadrar-lo en la projectada Societat Rusiñol (grup de treball de la SCLL). El projecte compta d'entrada amb el suport del llavors president de la Secció Filològica, Joan Martí i Castell, i diversos membres de la Secció, entre els quals Carles Miralles.

Iniciat el 2008 passa per fases gairebé simultànies, com l'establiment del pla de treball, la constitució del grup de recerca i l'elaboració del pla editorial.¹⁵ Plantejat en dues fases, la primera té una durada de tres anys, 2008-2011.

3.1. *Equip de treball i de recerca*

L'equip de treball i el grup de recerca queden configurats d'acord amb la següent estructura:

- Direcció: Vinyet Panyella (Societat Catalana de Llengua i Literatura, IEC);
- Ponent: Jaume Cabré (Secció Filològica, IEC);
- Edició filològica dels textos: Susanna Rafart;
- Transcripció, correcció i edició dels textos: Guiomar Coll i Coll;
- Edició digital: Santi Muxach (IEC);
- Bibliografia i documentació: Vinyet Panyella, Cleo Hernández;

15. Les dades i informació que figuren en aquesta presentació de projecte d'edició de l'*Obra completa de Santiago Rusiñol* estan tancades a finals de 2010. Per tal d'obtenir la darrera versió actualitzada cal consultar la pàgina web de l'OCSR, <http://taller.iec.cat/ocsr/>.

— Assessorament tecnològic: Santi Muxach (IEC), Francesc Salvador (IEC), Josep Bajjet i Vidal (TICALIA);

— Digitalització: Fundació Ave Maria, Inclusió laboral; Biblioteca de Catalunya; TICALIA;

— Equip assessor: Margarida Casacuberta (Universitat de Girona), Lourdes Sánchez Rodrigo (Universitat de Granada), Damià Pons (Universitat de les Illes Balears), Anna Sawicka (Universitat de Cracòvia). Aquest equip és reforçat puntualment per altres persones expertes.

3.2. Pla de treball

La finalitat del projecte consisteix a aplegar la totalitat de l'obra literària de Santiago Rusiñol en edició digital, normalitzada i accessible en accés obert universal. A mesura que el projecte avanci s'hi incorporarà també l'obra plàstica.

En línies generals, el pla de treball consisteix en la identificació de l'obra literària de Santiago Rusiñol, partint de les primeres edicions publicades, ja que no es conserven els manuscrits originals de la major part de les obres. En el cas de l'epistolari tramès i rebut, per contra, es treballa amb els manuscrits o mecanoscrits. El procés d'edició passa en primer lloc per la digitalització de les obres, d'acord amb els estàndards definits pel cap de Recursos Digitals de l'IEC. Cada obra és digitalitzada i posteriorment editada, transcrita a un format que permet el tractament dels textos i corregida en una primera fase, per tal de ser objecte de la corresponent edició filològica d'acord amb els criteris prèviament establerts. Les obres van essent editades digitalment al lloc web del projecte, <http://taller.iec.cat/ocsr/>. Progressivament a cadascun dels títols s'hi afegeix l'edició original (primera edició), l'edició filològica i el corpus bibliogràfic corresponent (edicions, traduccions, aparat crític). L'actualització de les dades és permanent. Finalitzat el projecte, la Societat Rusiñol és qui té cura del seu manteniment i actualització.

3.3. Pla d'edició

L'Obra completa de Santiago Rusiñol es projecta en sis volums:

- I. Prosa
- II. Novel·les. Traduccions
- III. Articles
- IV. Teatre
- V. Epistolari. Entrevistes
- VI. Cronologia. Catàleg bibliogràfic. Índexs.

El model descriptiu de cada volum consisteix en un estudi introductori global per part d'un expert així com un davantal introductori per a les obres més rellevants per part d'altres, tot plegat amb notes i bibliografia actualitzada.

3.3.1. Volum I. Prosa

Coordinació i estudi introductori: Margarida Casacuberta (Universitat de Girona).

PROSES I VIATGES

- Desde el Molino* (1894)
- Anant pel món* (1895)
- Impresiones de arte* (1897)
- Oracions* (1897)
- Fulls de la vida* (1898)
- Els caminants de la terra. Poema en prosa* (1897)
- El poble gris* (1902)
- Jardins d'Espanya* (1903)
- Ocells de fang* (1905)
- Del Born al Plata* (1911)
- L'illa de la calma* (1913)
- Màximes i mals pensaments* (1927)

CONFERÈNCIES I DISCURSOS

- Discurs llegit a Sitges amb motiu de l'estrena de 'La intrusa'*. Sitges, 1893.
- Mis hierros viejos*. 1893. Publicat a Sitges: *El Eco de Sitges*, 1900.
- Discurs Tercera Festa Modernista*. Sitges, 1893.
- Homenatge a Frederic Soler «Pitarra»*. Sitges, 1895. 3 p.
- Andalusia vista per un català*. 1896.
- Discurs pronunciat per Santiago Rusiñol en l'últim certamen de Granollers* 1896.
- Discurs amb motiu de l'estrena de 'La fada'*. Sitges, 1897.
- Discurs de la primera pedra del Monument al Greco*. Sitges, 1897.
- Discurs d'inauguració del Monument al Greco*. Sitges, 1898.
- Doctor Robert*. Sitges, 1899.
- Homenatge al Doctor Robert*. Sitges, 1900.
- Presentació de 'L'adoració dels pastors', de Jacint Verdaguer, en la quarta sessió del Teatre Líric Català*. 1901.
- El teatre per dins. Conferència donada a l'Ateneu Barcelonès la vetlla del dia 10 de març de 1910*. 1910.
- Discurs pronunciat en l'àpat d'homenatge a Santiago Rusiñol amb motiu de l'estrena de 'L'homenatge'*. 1914.

PRÒLEGS

- «Pròleg». *El llibre del dolor*, de Jacint Capella, 1903.
«Pròleg». *Contes lírics*, d'Eduard L. Chavarri, 1907.
«Oración. Al sol poniente». *Sol de la tarde*, G. Martínez Sierra, 1904.
«Pròleg». *La columna de foc*, de Gabriel Alomar, 1911.
«A manera de pròleg». *Escultures*, d'E. Clarasó, 1924.
«Quatre paraules». *Escenes de la vida bohèmia*, d'E. Murger (ca. 1920).

3.3.2. Volum II. Novel·les. Traduccions

Coordinació i estudi introductor: Anna Sawicka (Universitat de Cracòvia, Polònia).

NOVEL·LES

- L'auca del senyor Esteve* (1907)
El català de La Mancha (1914)
La niña gorda (1917)
En Josepet de Sant Celoni. Novel·la picaresca (1917)

TRADUCCIONS

- DAUDET, Alfons. *Tartari de Tarascó*. Traducció i pròleg de Santiago Rusiñol (1906)
DAUDET, Alfons. *En Tartarin als Alps. Noves proeses de l'hèroe tarasconès*. Traducció de Santiago Rusiñol (1907)
Port-Tarascó. Darreres aventures de l'illustre Tartarin. Traducció per Santiago Rusiñol (1908)
MARTÍNEZ SIERRA, G. *La fira de Neuilly. (Sensacions frèvoles de París.)* Traduït per Santiago Rusiñol (1908)

3.3.3. Volum III. Articles

Recopilació exhaustiva dels articles de Santiago Rusiñol publicats i dispersos.
Estudi introductor: Margarida Casacuberta (Universitat de Girona).

- Butlletí de l'Agrupació Catalana d'Excursions* (1881-1882)
La Vanguardia (1888-1897)
L'Avenç (1881-1893)
La Veu de Catalunya (1894-1936)
El Eco de Sitges (1892-)
La Voz de Sitges (1894-1898)
Ateneo Tarraconense de la Clase Obrera
El Francolí

Catalonia (1898)
L'Esquella de la Torratxa (1906-1925)
El Poble Català
El Teatre Català
De Tots Colors
L'Escena Catalana

3.3.4. Volum IV. Teatre

Recopilació exhaustiva de l'obra teatral de Rusiñol; presentació per ordre cronològic. En cada títol consta la qualificació de subgènere atorgada pel mateix escriptor a les seves obres (monòlegs, quadres lírics i poemàtics, farses, comèdies, sainets, drames) i les dades de l'estrena.

El sarau de llotja (1891)
L'home de l'orgue. Monòleg (1896)
L'alegria que passa. Quadre líric en un acte (1898)
El jardí abandonat. Quadre poemàtic en un acte. Decorat amb música de Joan Gay (1900)
Llibertat! Comèdia en tres actes (1901)
Cigales i formigues (1901)
Els Jocs Florals de Canprosa (1902)
El malalt crònic. Comèdia en un acte (1902)
L'hèroe. Drama en tres actes (1903)
El pati blau. Idil·li dramàtic en dos actes (1903)
Feminista. Monòleg (1903)
El sarau de Llotja. Monòleg (1903)
El bon caçador. Monòleg (1903)
El prestidigitador. Monòleg (1903)
El místic. Drama en quatre actes (1904)
El bomber (1904)
El punxasàrries. Sainet en un acte (1904)
La nit de l'amor (1905)
La lletja. Obra en tres actes (1905)
L'escudellòmetre. Monòleg (1905)
El bon policia. Obra còmica en dos actes i cinc quadres (1905)
Els planys de Joan Garí (1906)
En «Barba-Azul». Monòleg (1906)
La cançó de sempre. Diàleg dramàtic (1906)
La bona gent. Obra en quatre actes (1906)

L'home de sa casa (1906)
Cigales i formigues. Quadre líric en un acte (1907)
La «merienda» fraternal. Obra en un acte (1907)
La primera carta. Monòleg (1907)
La mare. Obra en quatre actes (1907)
*Els savis de Vilatrista. Obra en tres actes*¹⁶ (1907)
La llei de l'herència. Farsa en tres actes (1908)
L'hereu escampa (1908)
La intel·lectual. Comèdia en tres actes (1909)
Un bon home. Monòleg (1909)
Aucells de pas. Drama en tres actes (1909)
El redemptor (1910)
Dol d'alivio. Farsa en un acte (1910)
*Cors de dona. Drama en tres actes*¹⁷ (1910)
El titella pròdig. Comèdia de putxinellis en un acte i quatre quadros (1911)
*El daltabaix (Las del barranco). Comèdia en quatre actes, adaptada per Santiago Rusiñol*¹⁸ (1911)
El despatriat. Comèdia en tres actes (1912)
El pintor de miracles. Sainet en un acte (1912)
El triomf de la carn. Quadret de costums vegetarianes (1912)
La Verge del Mar. Quadro poemàtic en un acte (1912)
L'envelat de baix. Sainet en un acte (1914)
L'homenatge. Sainet en un acte (1914)
La lepra. Sainet en un acte. (1914)
*L'arma. Obra guinyolesca en un acte dividit en dos quadres*¹⁹ (1914)
*El senyor Josep falta a la dona*²⁰ (1915)
*La dona falta al senyor Josep*²¹ (1915)
El pobre viudo. Farsa en tres actes (1916)
Els naufragis. Drama en tres actes (1917)
A ca l'antiquari. Sainet en un acte (1917)
Gente bien. Sainet en un acte (1917)
L'auca del senyor Esteve. Comèdia en cinc actes i deu quadres (1917)
*En Josep de Sant Celoni. Comèdia picaresca en cinc actes i deu quadres*²² (1918)

16. Escrita en col·laboració amb Gregorio Martínez Sierra.

17. Escrita en col·laboració amb Gregorio Martínez Sierra.

18. A partir de l'original de G. de Laferrère, *Las del barranco*.

19. Escrita juntament amb Josep Burgas.

20. Signada amb el pseudònim de Jordi de Peracamps.

21. Signada amb el pseudònim de Jordi de Peracamps.

22. Escrita en col·laboració amb Rodríguez-Grahit.

L'acaparador. Peça satírica en un acte (1918)
La casa de l'art. Peça en un acte (1918)
«*Souper-tango*». *Obra satírica en un acte* (1918)
Bataneros en comandita. Sainet de costums financeres en un acte (1918)
El català de La Mancha. Tragicomèda amb quatre actes i vuit quadres (1919)
La minyona suïcida. Mondòleg (1920)
Chauffeur... al Palace! (1924)
Tenoriades. Obra en un acte (1924)
El casament de conveniència. Comèdia en tres actes (1925)
Les dues filles. Comèdia en un acte (1928)
Els analfabets. Comèdia en dos actes i tres quadros (1928)
Miss Barceloneta. Comèdia en tres actes (1930)
*Graziella. Comèdia dramàtica*²³ (1936)

3.3.5. Volum V. Epistolari. Entrevistes

Estudi introductor: Vinyet Panyella (Societat Catalana de Llengua i Literatura, IEC).

Recopilació i edició de la correspondència tramesa i rebuda per Santiago Rusiñol.

Textos en l'idioma original, anotacions, índexs de noms i de títols.

3.3.6. Volum VI. Cronologia. Catàleg bibliogràfic. Índexs

A cura de Vinyet Panyella (Societat Catalana de Llengua i Literatura, IEC).

Cronologia de Santiago Rusiñol.

Catàleg bibliogràfic raonat de l'obra escrita.

Bibliografia sobre Santiago Rusiñol.

Índexs:

- noms propis
- títols
- geogràfic.

3.4. Criteris filològics d'edició

Elaboració:

Susanna Rafart i Coromines.

23. Escrita juntament amb Josep Burgas.

Revisió i aprovació:

Joan Martí i Castell (president de la Secció Filològica, IEC, 2002-2010).
August Bover i Font (president de la Societat Catalana de Llengua i Literatura).
Jaume Cabré (tutor del projecte).
Vinyet Panyella (directora del projecte i coordinadora de la Societat Rusiñol).

3.4.1. Introducció

L'edició de l'*Obra completa de Santiago Rusiñol* parteix en exclusiva de la transcripció de les primeres edicions originals dels textos com a base per oferir-la als lectors actuals, sense comptar amb les edicions revisades que puguin haver estat publicades posteriorment. Així mateix, i amb la voluntat de conservar-ne la genuïnitat, tampoc no es tenen presents per a l'aplicació dels criteris d'aquesta publicació les edicions fetes per altres editors i especialistes anteriorment al nostre projecte. Tanmateix, i amb la voluntat de fixar les solucions adoptades amb el màxim rigor possible, els nostres criteris han pres com a model el treball fet en l'edició crítica de les obres completes de Maragall de l'any 2011, única edició crítica d'un contemporani de Santiago Rusiñol que presenta una problemàtica filològica semblant.

Quant a la publicació de l'*Obra completa de Santiago Rusiñol*, comporta les dificultats pròpies de tots els textos editats segons criteris prefabricats i obliga a prendre decisions constants sobre la normativa i les llicències que poden ser acceptades. El model de llengua de l'autor exigeix el respecte a formes que, en una edició estricta quant a criteris filològics, es podrien restringir més.

Dues són les qüestions prèvies que ens caldria portar a col·lació. En primer lloc, aquesta edició va dirigida al públic general, no es tracta d'una presentació crítica ni facsímil; en segon lloc, cal fer alguns ajustaments per mantenir un grau d'acceptabilitat del text als ulls actuals, sense traïr les fonts primeres, però aplicant la regularització gràfica de les formes segons la normativització actual de la llengua.

Els editors opten per mantenir, per tant, la genuïnitat lingüística, en molts aspectes fins i tot sintàctics, pel fet que es tracta d'un model eminentment viu i col·loquial. Els editors en mantenen el lèxic, tant si es tracta de castellanismes com de mots arcaics. Alguns elements de la llengua estrictament oral, d'ortoèpia relaxada, s'han revisat amb voluntat normativa, sempre que no signifiqui això llevar la música a la partitura del text. Per contra, l'ortografia es tracta segons l'ús vigent, acordant el text a la seva lectura optimitzada, i es regularitza la puntuació, canviant-ne alguns signes, així com l'adequació a la convenció de minúscules i majúscules, exceptuant-ne les subjectives per raons d'estil; de la mateixa manera, es conserva la tipografia en cursiva de les paraules marcades en l'original.

Voldríem, finalment, fer nostra la proposta de Giuseppe Grilli en l'edició *Isa-*

bel de Galceran i altres narracions (Barcelona, 1991) de seguir com a criteri «la d'impressió de la primera edició amb grafia normativitzada», tot convidant a respectar el text original, pel fet que la vinculació de l'obra amb el parlar concret i històricament donat no es pot desvincular de la seva opció literària.

Per tot això, el grau d'intervenció en el text ha estat mínim i se'n fa un breu resum en les pàgines següents. De la mateixa manera, i amb voluntat explicativa, ha semblat prudent als editors d'oferir als lectors d'ara un diccionari portàtil de mots poc coneguts, o fins i tot inventats, i freqüents en l'idiome de Rusiñol, que mostra la riquesa i geni de l'escriptor en la recuperació de termes avui perduts en els nostres diccionaris generals.

3.4.2. Signes de puntuació i aspectes tipogràfics

Manteniment de les cursives del text quan es tracta de castellanismes conscients assenyalats per l'autor i que es transcriuen segons la normativa castellana; manteniment de les cometes i de la major part dels signes de puntuació. Tanmateix, es revisen alguns usos vacil·lants, tals com la coma o el punt o els dos punts.

L'edició evita la citació entre guions dins del text, a favor de les cometes o del guió en línia a part.

No s'inclouen els signes dobles d'interrogació a principi de frase ni s'afegeixen a formes expletives tals com *veu*, perquè l'entonació de la frase no els exigeix. Aquí dissentim d'altres edicions.

Regularització de majúscules i minúscules habituals, però mantenint aquelles considerades com a embellidores dins del context estètic de l'època, el moviment i l'autor: *Naturalasa, Primavera, Sol, Veu*, amb l'excepció d'aquelles que no compleixen cap funció específica: *nabab*.

3.4.3. Aspectes ortogràfics

Regularització ortogràfica dels accents en general i de tots els aspectes acordats per la normativa fabriana, tot eliminant la *h* intervocàlica, que és substituïda, quan el context ho demana, per la dièresi (*vehins-veïns*), i d'altres aspectes semblants. Es fixen accents normatius i se'n supprimeixen d'altres: *en que - en què, aureola-aurèola, nèt-net, cós-cos, sèns-sens*.

Tot i la complexitat d'aquesta decisió, s'adopta regularitzar l'accentuació de castellanismes no conscients segons l'ortografia catalana per tal d'apropar-la a l'ortoèpia de l'autor i l'època: *sèrio, iglésia, còdices*.

Eliminació de vocals epentètiques o que formen part de derivacions incorrectes: *disbauixa-disbauxa, monolegar-monologar*.

Regularització de les grafies vocàliques que no comporten alteracions morfo-

lògiques significatives: *ajegut-ajagut, aixuta-eixuta, aixampla-eixampla, confós-confús, anyorem-enyorem, adalerat-adelereta, ridicola-ridícula, aixugar-eixugar, bruixula-brúixola, torment-turment, granallut-granellut, butxí-botxí, aixordament-eixordament, arracerat-arrecerat, brugit-brogit, afeitar-afaitar, cumplir-complir, dalit-delit, recó-racó, malestrugues-malastrugues, desnarit-desnerit.*

S'adeqüen les grafies consonàntiques no normatives que no representen dissensions fonètiques: *exteses-esteses, sava-saba, centinella-sentinella, pretenció-pretensió, enjogat-engegat, arrabal-arraval, verdissa-bardissa, frontices-frontisses, naufrag-nàufrag* (però escriu *naufragar*), *breçat-bressat, amarc-amarg, fregadiç-fregadís, cindria-síndria, arroç-arròs, cançats-cansats, matelaç-matalàs, sedaços-sedassos, banoves-vànoves, enjogaçat-enjogassat, pobriçó-pobrissó, esquinsar-esquinçar, espolçar-espolsar, eura-heura, tros-tros, envelar-embalar, polç-pols, llims-llimbs, ratjada-ratxada, vui-vell, transparent-transparent.*

Eliminació d'algunes consonants epentètiques: *salzers-salzes* i regularització de les paraules de la família lèxica de *somni* amb la doble consonant, i d'altres casos similars: *semmana-setmana.*

S'afegeix sistemàticament la *b* a la preposició *am-amb* i en altres contextos en què es produeix emmudiment: *tom-tomb.*

Regularització ortogràfica de formes verbals en les elisions de les consonants finals en síl·laba àtona: *vam corre - vam córrer.* De tota manera, se'n mantenen algunes per la concurrència extraordinària amb alguns pronoms: *donà'ns-en.*

Es marquen les afèresis en alguns casos amb l'apòstrof: *per'xò.* Però, en canvi, es regularitzen altres elisions del text que l'edició suprimeix perquè les considera molt normalitzades: *qu'es fan, que es fan.*

Manteniment de formes orals per a mots d'altres llengües: *mussiú per monsieur.*

Unificació de les ortografies vacil·lants: *soletat-soledat, verdader-vertader, fosquetat-fosquedat, arrancar-arrencar, nadar-nedar, ont-on, quietut-quietud.*

Correccions ortogràfiques que no comporten alteracions fonètiques en diccionaris relaxades: *travers-través, raget-raiget.* I també de les formes següents, pel fet que no afecten significativament la impressió de la primera edició i són grafies vacil·lants en l'original, segons el criteri anteriorment esmentat: *apendre-aprendre, compendre-comprendre.*

Adequació de l'ortografia dels mots compostos: *crema-dent - cremadent, guarda-roba, dos-cents, be-de-déu - bé de Déu.*

Regularització segons la normativa vigent dels compostos de nova creació en l'idiòlecte de l'autor: *tísic-tinent, guardahortes.*

Regularització dels finals en *-as* segons normativa: *Fídies.*

Correcció ortogràfica de les conjuncions coordinants i subordinants, preposicions i adverbis, grafiats segons la normativa actual: *desde - des de, qui-que, tot'hora-tothora, per tot arreu - pertot arreu, en lloc - enlloc, apenes - a penes.*

Manteniment de topònims i noms propis segons el gust de l'època: *Camps Eliseus*, *Veronès* per *Veronese*, *Olimpe*, *Canudas* (tot i la vacil·lació amb *Canudes*). Així com la regulació d'accents en noms propis *Carriés-Carriès*, *Colon-Colón*. I la correcció de grafies estrangeres: *Jardin de Plantes* - *Jardin des Plantes*.

Manteniment de la forma *esser* sense accent en tot el text, segons l'ortoèpia russinyoliana.

Correcció d'errors atribuïbles a l'edició del text: *dolores-dolors*, *vibrant rosats* - *vibrants rosats*.

Regularització de la *ela* geminada i d'altres grups consonàntics: *tranquilla-tranquilla*, *tantejant-temptejant*, *ignocent-innocent*, *compasió-compassió*.

Correcció puntual d'algunes formes vulgars: *garbugi-garbuix*.

3.4.4. Morfologia

ARTICLES

Manteniment de la forma arcaica de l'article *lo*.

PRONOMS

Manteniment de les formes plenes dels pronoms *me*, *te*, *ne*, *se* en la proclisi quan així ho faci l'autor.

Manteniment de la forma *vos* per *us*.

Revisió de les formes *li-l'hi*, i manteniment dels usos expletius: *on hi duia*. Es mantenen les combinacions *els hi* en els diàlegs.

SUBSTANTIUS

S'adopta el canvi de gènere en els noms quan les seves formes ja són vacil·lants en l'original: *fulles-fuls*, *un aroma* - *una aroma*, *un remor* - *una remor*, *els postres* - *les postres*. Manteniment, en canvi, del gènere en aquells casos en què perdura una sola forma en l'obra russinyoliana: *la corrent*, *al fi*, *crisantema*.

ADJECTIUS

Manteniment del gènere dels adjectius assimilables a l'ús col·loquial: *lluenta*.

ADVERBIS I RELATIUS

Manteniment de locucions arcaïtzants i les seves variants en el text: *allavors*, *allavores* - *llavors*, *aixís*, *encar-encara*.

Regularització del relatiu *on* per evitar les distintes grafies del text *ont*, *hont*.

VERBS

Manteniment de les formes del passat perifràstic arcaïques: *vareig anar*. També de les formes verbals orals: *sapigut*, *donguèssim*.

Manteniment de la grafia *s* per al grup consonàntic *tz* en aquell context respectat per l'autor en els verbs: *harmonisar, metalisar, subtilisa*. L'edició fa visible la vacil·lació de l'autor en altres casos del mateix grup consonàntic: *agonitza*.

Manteniment del femení *dugues* per *dues*.

PREPOSICIONS

Canvi *an* per *en* quan el context sintàctic ho aconsella.

Canvi de la preposició *amb* per *en*: *pensar amb* - *pensar en*.

3.4.5. Sintaxi

El criteri general per a la sintaxi és de manteniment de tots els aspectes que dissenteixen de la normativa actual, amb mínimes intervencions.

Manteniment de l'alternança vacil·lant *per* / *per a*, tot suprimint, tanmateix, la *a* davant d'infinitiu.

Manteniment d'estructures no normatives amb gerundis de posterioritat.

Manteniment del règim preposicional en formes verbals no personals: *en essent, al jugar*.

Manteniment d'usos diversos de *que* tals com el seu ús de quantitatiu ponderatiu.

Manteniment de la forma perifràstica castellanitzada *tenir que*.

Manteniment *prep.+que*: *el punt de que fos*.

Manteniment de la preposició *a* no normativa dels complements directes habitual en l'escriptura russinyoliana: *amenaçant a l'home, no escolta als que el motegen, saludar a don Juan, tots inquietant al negre, havien salvat a tres homes*.

Manteniment del tret de registre col·loquial *an* modificació de la preposició *a* motivada per evitar el contacte entre dues vocals que constitueixen diftong i per influència de la preposició *en*: *An aquell home*; també la forma *ana la música*, fruit de sil·labificacions i d'un fals tallament de mots que apareix al davant de determinades formes pronominals i adverbials innecessàriament.

Manteniment de la conjunció causal incorrecta sense *que*: *com no teníem espera*.

Manteniment del connector concessiu *anc que*.

Manteniment del *doncs* consecutiu.

3.4.6. Lèxic

Manteniment dels castellanismes que no s'indiquen en cursiva: *còdices, candedado, rodeles, curves, dever, cuentos, quarto, isles, iglésia, barco, arrastrava, telaranyes, claro, fardos, sèrio, sigles, lograr, enterro, empleo, inglesos, vèrtic, apoiar, papeleta, reso, invernacle*. Acceptació de la solució *quarto* al costat de *cuento*.

Manteniment de grafies de registre oral o vulgar, o amb concurrència amb castellanismes, tals com *arcalde*, *istil*, *xafagoses*, *xacolata*; i d'aquelles formes amb caiguda o elisions de vocal pretònica o bé afèresis de vocals pertanyents a la llengua parlada: *car(a)melos*, *(a)falagadores*, *t(e)renyines*; epètesi de vocals i consonants amb lleus vacil·lacions que mostrem, canvis vocàlics: *agraiexen*, *antiguatats*, *propri-propi*, *conna*, *vèrtic*, *singlar* (senglar).

Manteniment dels mots arcaics no presents al *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut: *esculptor*, *ignocent*; de la grafia escollida per l'autor i també acceptable: *ovira*; o de la forma *blincadís* per *vincladís*, present a l'Alcover-Moll i a Narcís Oller.

Conservació de formes vulgars i col·loquials per raons de registre: *brenadora*, *gorniment*, *reflexo*.

Conservació d'expressions o mots inventats: *capçar el mes de l'any*. El mot *disfumit* per *difumat* que Rusiñol havia contractat *difumar* amb *esfumí* o *difumí* (subst.). També fa servir com a verb *esfumint*. Potser, per la seva dedicació d'artista, podia assimilar ambdós termes. És un mot car a Rusiñol i d'ús molt freqüent en la seva obra.

3.4.7. Altres aspectes de l'edició

Correcció d'errors que semblen derivar de l'edició original: *qui* per *que*, *el que* per *el qui*...

4. PER CONCLOURE

En el moment de cloure aquest article s'ha donat accés a la pàgina web de l'*Obra completa de Santiago Rusiñol*, on ja hi ha un nombre d'obres accessibles en primera edició. Per a tot 2011 es preveu completar els volums I i II, corresponents a prosa, novel·les i traduccions, i possiblement el volum IV amb els textos teatrals. Simultàniament i de cara a la segona fase ja es treballa amb el volum III, els articles, i el V, amb la correspondència i les entrevistes. Alhora, s'estudia la inclusió de l'obra plàstica per acomplir la possibilitat de l'accés obert i universal a la totalitat de l'obra de Santiago Rusiñol.

Per mitjà d'aquest projecte innovador i pioner, i retornant a la història inicial, Rusiñol entra de ple a l'acadèmia nacional de Catalunya des d'on es projecta com un dels grans clàssics moderns vers la història cultural universal.

VINYET PANYELLA
Grup d'Estudis Sitgetans
Societat Catalana de Llengua i Literatura
Projecte de l'edició de l'*Obra completa de Santiago Rusiñol*